



Т. І. Обуховська,
*аспірант кафедри інформаційної політики та технологій,
Національна академія державного управління
при Президентові України,
консультант-експерт Служби безпеки України*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ОСОБУ В УМОВАХ РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У статті аналізується право людини на приватність персональної інформації; узагальнюються чинні норми міжнародного і національного права та здобутки правової думки з цієї проблеми з метою визначення основних елементів і особливостей міжнародно-правового захисту права людини на приватність персональної інформації; з'ясовуються особливості міжнародно-правового захисту права людини на приватність персоналізованої інформації і національні підходи до проблеми транскордонної передачі цієї інформації. У дослідженні визначається мінімальний стандарт правового регулювання обробки персоналізованої інформації для подальшої розробки науково-теоретичних і практичних рекомендацій з удосконалення законодавства України та моделі національного механізму регулювання відносин із використання персоналізованої інформації, узгодженої з міжнародно-правовими стандартами, яка гарантувала б ефективний захист прав і свобод громадян України та була спрямована на забезпечення свободи особи у визначенні просторових і часових рамок інформаційного контакту з іншими суб'єктами.

Ключові слова: інформація, приватність, персоналізована інформація, персональні дані, захист персональних даних, міжнародні правові акти, принципи захисту персональних даних, міжнародні стандарти захисту персональних даних.

T. I. Obukhovska,
*graduate student of department of information politics and technology, National Academy for Public Administration
under the President of Ukraine, Consultant Expert Security Service of Ukraine*

THEORETICAL FOUNDATIONS OF REGULATION INFORMATION ABOUT A PERSON IN THE DEVELOPMENT OF INFORMATION TECHNOLOGY

The article analyzes the human right to privacy of personal information; summarizes the applicable rules of international law and national achievements and legal thought on this issue in order to identify the main elements and characteristics of international legal protection of the right to privacy of personal information; investigated features of international legal protection of the right to privacy, personal information and national approaches to the problem of cross-border transmission of this information. The study defined a minimum standard of legal regulation of processing personal information for the further development of scientific-theoretical and practical recommendations for improving the legislation of Ukraine and the development of the model national mechanism for regulating relations with the use of personal information, consistent with international legal standards that would guarantee effective protection of the rights and freedoms citizens of Ukraine and was aimed at ensuring the freedom of the individual in determining spatial and timing information contact with other subjects.

Key words: information, privacy, personal information, personal information, personal data protection, international regulations, principles of personal data protection, international standards for the protection of personal data.

T. I. Obukhovskaya,
*аспірант кафедри інформаційної політики та технологій, Національна академія державного
управління при Президенті України, консультант-експерт Служби безпеки України*

ТЕОРЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ РЕГУЛИРОВАНИЯ ИНФОРМАЦИИ О ПЕРСОНЕ В УСЛОВИЯХ РАЗВИТИЯ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ

В статье анализируется право человека на приватность персональной информации; обобщаются действующие нормы международного и национального права и достижения правовой мысли по этой проблеме с целью определения основных элементов и особенностей международно-правовой защиты права человека на приватность персональной информации; выясняются особенности международно-правовой защиты права человека на приватность персонализированной информации и национальные подходы к проблеме трансграничной передачи этой информации. В исследовании определяется минимальный стандарт правового регулирования обработки персонализированной информации для дальнейшей разработки научно-теоретических и практических рекомендаций по совершенствованию законодательства Украины и модели национального механизма регулирования отношений по использованию персонализированной информации, согласованной с международно-правовыми стандартами, которая гарантировала бы эффективную защиту прав и свобод граждан Украины и была направлена на обеспечение свободы личности в определении пространственных и временных рамок информационного контакта с другими субъектами.

Ключевые слова: информация, конфиденциальность, персонализированная информация, персональные данные, защита персональных данных, международные правовые акты, принципы защиты персональных данных, международные стандарты защиты персональных данных.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Значний прогрес у розвитку засобів автоматизованої обробки даних у ХХ ст. і пов'язане з ним збільшення обсягів і напрямів використання персональної інформації в різних сферах суспільного життя, її передача через кордони новітніми комунікаційними засобами викликає необхідність належного правового регулювання відносин, пов'язаних із використанням персональної інформації як для забезпечення прав і свобод людини, так і ефективної реалізації правомірних інтересів інших осіб і держави. На даний момент часу гостро відчувається потреба в широкому науковому узагальненні чинних норм міжнародного і національного права, здобутків правової думки в цій галузі з метою визначення основних елементів і особливостей міжнародно-правового захисту права людини на приватність персональної інформації.

Комплексне дослідження проблеми регулювання відносин, що виникають у зв'язку з обробкою (збиранням, зберіганням, використанням, поширенням) інформації про особу, є необхідним також для забезпечення ефективної реалізації гарантованого ст. 31 Конституції України права громадян на таємницю листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції, а також проголошеного в ст. 32 Конституції України права на невтручання у приватне і сімейне життя [1].

Крім того, невідповідність національних правових положень у цій галузі міжнародно-правовим стандартам загрожує застосуванням обмежень на передачу персональної інформації громадян інших країн до України, а це матиме негативні політичні й економічні наслідки для держави і вітчизняних суб'єктів господарювання, створюватиме перешкоди для міжнародного співробітництва в багатьох сферах (зокрема в питаннях боротьби з тероризмом та злочинністю), де відбувається міжнародний обмін інформацією про особу.

Аналіз останніх публікацій за проблематикою та виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В українській науці доволі активно розвивається теорія міжнародно-правового захисту прав людини, досліджуються питання реформування правової системи України відповідно до міжнародно-правових стандартів, зокрема в працях О.Жуковської [2], С.Захарова, І.Рапп [3], В.Іванова [4], М.Важорової [5]. У статті В.Шуляка «Персональні дані: теорія та реальність» [6] проаналізовано чинну нормативно-правову базу у сфері захисту персональних даних в Україні, визначено основні проблемні питання нормативно-

правового врегулювання дій з персональними даними під час їх обробки та циркуляції в державних інформаційних ресурсах органів державної влади та органів місцевого самоврядування та шляхи їх розв'язання; запропоновано конкретні пропозиції щодо удосконалення нормативно-правової бази.

Однак специфічним питанням правового захисту права людини на приватність персональної інформації приділяється незначна увага. Розглядаються окремі її аспекти в працях О.Баранова [7], Т.Костецької [8], В.Брижка [9], Д.Павленка [10] та ін.

На сьогодні гостро відчувається потреба в широкому науковому узагальненні чинних норм міжнародного і національного права, здобутків правової думки в цій галузі з метою визначення основних елементів і особливостей міжнародно-правового захисту права людини на приватність персональної інформації в умовах глобалізації.

Відсутність ґрунтовних досліджень окреслених питань в українській науці міжнародного права ускладнює процес пошуку адекватної моделі національного механізму регулювання відносин із використанням персоналізованої інформації, узгодженої з міжнародно-правовими стандартами, яка гарантувала б ефективний захист прав і свобод громадян України.

Формулювання цілей (мети) дослідження. Мета статті – проаналізувати право людини на приватність персональної інформації; узагальнити здобутки міжнародного права з цієї проблеми; з'ясувати особливості міжнародно-правового захисту права людини на приватність персоналізованої інформації та виділити національні підходи до проблеми транскордонної передачі цієї інформації; визначити основу правового регулювання обробки персоналізованої інформації для подальшої розробки науково-теоретичних та практичних рекомендацій з удосконалення законодавства України.

Виклад основних результатів та їх обґрунтування. З точки зору соціально-філософської концепції, поняття «інформація» нерозривно пов'язано з категорією відображення. За визначенням, яке пропонує вітчизняний дослідник, професор Н.Г.Джинчарадзе: «інформація – це найвищий, найскладніший результат впорядкованого відображення у вигляді повідомлень, знань, відомостей про природу, суспільство, в цілому про об'єктивну реальність, які охоплюють усі сфери людської діяльності, використовуються в процесі спілкування, управління, виробництва, пізнання, творчості, виховання, освіти тощо» [11]. Інформація розглядається як діалектична єдність поновлення різноманітності і як її обмеження. Основна функція інформації – давати уявлення (інформувати) про об'єкт, відображаючи його властивості.

Персональна інформація є різновидом інформації, яка відображає як індивідуальність окремої особи, так і її загальнолюдські біологічні й соціальні властивості. Персональна інформація відображає людську різноманітність, індивідуальність кожної людини як носія унікальних елементів фізичної, фізіологічної, психічної, економічної, культурної або соціальної totoжності. Отже, визначальною ознакою персональної інформації є її індивідуалізований характер, здатність ідентифікувати конкретну особу за допомогою тих чи інших критеріїв. Під час такої ідентифікації відбувається процес персоніфікації тих чи інших відомостей, тобто прив'язування їх до конкретної людини. Інформація, яка ідентифікує (ототожнює), дає змогу безпосередньо або за допомогою інших чинників ідентифікувати особу, є персональною інформацією. Разом з тим відомості (як документовані, так і в усному вигляді) є формою відображення біологічної й соціальної totoжності, а також індивідуальності кожної людини. У свою чергу, саме для позначення відомостей про особу, які вже зазнали певної обробки людиною, зафіксовані на певному носії, упорядковані і придатні для автоматизованої обробки, варто вживати термін «персональні дані» (лат. *personalitas* – особистість).

Правовий захист приватності персональної інформації став актуальним під час виникнення та значного поширення ризиків життю, здоров'ю, репутації, добробуту людини внаслідок неправомірного збирання й використання персональної інформації, тобто від небажаного вторгнення у внутрішню сферу життя людини, яка охороняється правом на повагу до приватного життя.

Неправомірне збирання, використання й поширення персональної інформації завдає шкоди уявленню про індивіда. Це не тільки біографічні дані, як-от прізвище, ім'я, по батькові, дата і місце народження особи, національність, релігійні, політичні чи філософські переконання, освіта, місця навчання і роботи, відомості про сімейний стан, наявність дітей, ставлення до військової служби. До персональної інформації також належать відомості про матеріально-фінансовий стан (банківські рахунки, платежі по них, нерухоме та рухоме майно, майнові права), стан здоров'я, особисті стосунки приватного характеру та багато інших відомостей у матеріальній формі в різних сферах суспільного життя, які створюються, збираються, зберігаються, поширюються та використовуються в інший спосіб як із відома особи – суб'єкта даних, так і без її відома. Ця інформація дає можливість суспільству оцінювати людину як індивідуальність, формувати її репутацію (лат. *reputatio* – оцінка).

Якщо ще півстоліття тому для здобуття інформації про людину необхідно було витратити значні зусилля, сучасний рівень розвитку технологій дає змогу здійснити обробку даних про тисячі людей за лічені секунди і без надмірних витрат. А поєднання неточних чи застарілих персональних даних створюватиме спотворене уявлення про особу. Практика створення цифрового образу особи набула поширення за допомогою так званих процедур «зіставлення даних» (*data matching* – англ.), під час якої здійснюється збирання, зіставлення й об'єднання персональних даних, які містяться в різних базах даних; а також «профільювання» (*profiling* – англ.) – створення профілю людини, сукупності характеристик особи за певними критеріями на підставі аналізу відомостей про особу з різних баз даних. Ці види таємного збирання відомостей про особу отримали складноскорочену назву «дейтавейленс» (англ. *dataveillance*), що перекладається як «стеження за даними».

Можливості технічних засобів, що дають можливість збирати й обробляти персональну інформацію, постійно й стрімко розширюються; технології вдосконалюються, а ціна на них знижується. Навіть за звичайними технологіями збирання інформації значна кількість персональної інформації постійно збирається. Будь-яка платіжна операція, будь-то покупка, продаж чи інвестування, створює сукупність персональних даних. Ця інформація використовується як із комерційною метою, так і для звітування перед фіскальними органами держави.

Певні соціальні ризики виникають у зв'язку з використанням багатофункціональних кредитних карток із мікропроцесором (англ. *multi-function smart card*), так званих «смайт-карток», які використовуються для ідентифікації особи в різних сферах суспільних відносин. Серед найбільш важливих ризиків, які пов'язані з ідентифікацією особи й можливістю неправомірного використання персональної інформації. Питання захисту від «крадіжок ідентичності» є, серед іншого, одним із завдань Міжнародної організації поліції – Інтерполу.

Слід відзначити, що з точки зору безпеки особи та чи інша персональна інформація має різний ступінь важливості для індивіда, що зумовлюється рівнем ризику заподіяння шкоди. Загроза неадекватного сприйняття оточуючими, дискримінації за якоюсь ознакою, іншого протиправного використання персональної інформації вимагає передбачення її потенційної «уразливості» для людини. Урахування особистих інтересів особи, які неможливо повною мірою охопити в узагальнених нормативних приписах, потребує законодавчого віднесення об'ємного переліку даних до ка-

тегорії «уразливих даних» (про расове або етнічне походження чи національність, політичні погляди, релігійні або філософські переконання, членство у профспілках чи громадських організаціях, дані, які стосуються стану здоров'я чи надання медико-санітарної допомоги, сімейних і особистих стосунків приватного характеру чи статевого життя, відомості про кримінальні вчинки чи протиправну поведінку), а також надання особі права самостійно визначати межі циркуляції персональної інформації в суспільстві. Для ефективного захисту такої інформації необхідно встановити, яка персональна інформація, для яких цілей, в якому обсязі і яким одержувачам може передаватися.

Такий підхід зумовлений тим, що тільки особа, якої стосується персональна інформація, може оцінити уразливість, тобто ймовірний ризик неправомірного використання такої інформації. Це становить основу права на приватність персональної інформації та усвідомлення такого поняття, як «приватна сфера» життя людини. У західній правовій доктрині для позначення цього правового інституту використовується термін «прайвесі» (англ. *privacy*). Найбільш вдалим його перекладом українською мовою є «приватність», яке походить від слова «приватний». Воно характеризує якісний стан об'єкта, що впливає з його належності до «приватної сфери» життя людини. До того ж цей термін одразу асоціюється з тим, що належить безпосередньо приватній особі і є недоступним для людського загалу, є «приватною справою» і протиставляється публічному. Його антонім – «публічність», що означає відкритість для публіки, гласність.

Перша концепція права на приватність пройшла судову апробацію в США. У практиці американських судів нерідко розглядалися випадки комерційного використання персональних характеристик індивідів, таких як зовнішній вигляд, ім'я та голос. Нерідко такі випадки порушення прав людини супроводжувалися порушеннями права власності. Американські суди вбачали в цих індивідуальних рисах особистості, на які посягали інші особи, певний об'єкт захисту майнового інтересу. Традиційне західне уявлення про право на приватність бере свій витік із права на недоторканність домоволодіння, а західна доктрина приватності має територіальний характер, оскільки захищає персональний життєвий простір особи.

Американський юрист Вільям Л. Проссер після вивчення прецедентів, створених американськими судами під час розгляду справ щодо втручання у приватне життя людини, запропонував таку класифікацію: розкриття фактів, що стосуються приватного життя; повідомлення неправдивої інфор-

мації про людину; неправомірне використання зображень зовнішності, голосу людини і, нарешті, останнє, – фізичне домагання [12].

Свою класифікацію втручання у приватне життя запропонував шведський дослідник С. Стромхольм [13]. Виділивши 14 видів неправомірних посягань на приватність, він об'єднав їх у три групи, виходячи зі спрямованості дій правопорушників:

– дії, спрямовані на вторгнення у приватну сферу життя особи, – незаконний обшук, відправлення листів з образами, домагання телефонними дзвінками;

– незаконні дії, завдяки яким порушники одержують інформацію про приватне життя особи: підслухування телефонних розмов, перехоплення кореспонденції тощо;

– поширення чи інше використання відомостей про приватне життя особи: публікація у пресі інформації про приватне життя, використання імені і зовнішнього вигляду особи.

Оскільки саме право людини на приватність персональної інформації стає об'єктом правового захисту, цей вид приватності одержав назву «інформаційна приватність» (англ. *informational privacy*). Цей вид приватності також має територіальний вимір, оскільки інформаційні потоки циркулюють у певному фізичному просторі. Людина ж є основним джерелом інформації, яка генерується всередині її життєвого простору, і є споживачем інформації, яка надходить до неї ззовні. Але слід розмежувати сфери, в яких реалізується суспільна активність людини. Це дає змогу розподілити загальну проблему захисту приватності людини на сектори, які вимагають окремого законодавчого регулювання. За цим критерієм можна виділити чотири види приватності:

– інформаційна приватність, якою охоплюються правила стосовно збирання й обробки персональних даних;

– тілесна (фізична) приватність, яка стосується захисту фізичної недоторканності людини від примусових процедур, таких як наркологічне тестування та ін.;

– комунікаційна приватність, яка охоплює безпеку й конфіденційність поштових відправлень, телефонних розмов, електронної кореспонденції та інших форм зв'язку;

– територіальна приватність, яка стосується встановлення правових рамок для захисту від втручання в сімейну сферу, інше оточення, на робочому місці або в транспортному засобі.

Така класифікація дає можливість зрозуміти комплексність і взаємопов'язаність усіх елементів цього поняття. Разом з тим питання правового ре-

гулювання збирання й передачі інформації є ключовими для захисту приватності інформації про особистість. При цьому комунікації й бази даних виступають як носії персональної інформації. Відокремлення цього об'єкта правового регулювання від сфери «інформаційна приватність» в окреме поняття «комунікаційна приватність» відділяється певна частина від цілого.

Очевидно, розвиток інформаційних технологій поступово стирає грані між цими поняттями. Стрімке поширення електронних комунікацій, в яких повідомлення передаються у цифровому вигляді, не дає змоги технічно й нормативно розмежувати, де закінчується комунікаційна приватність і починається приватність персональних даних.

Таким чином, особливістю захисту права на приватність персональної інформації є спрямованість на забезпечення свободи особи у визначенні просторових і часових меж інформаційного контакту з іншими суб'єктами, підконтрольності циркуляції персональної інформації в суспільстві, що є важливим для підтримання автономії особи, захисту приватної сфери її життя.

Проблема забезпечення права на приватність користувачів Інтернетом ускладнюється екстериторіальним характером інформаційного обміну. Інтернет дає змогу встановлювати безпосередній контакт між людиною-суб'єктом даних, який перебуває під юрисдикцією однієї держави, і іншими суб'єктами інформаційного обміну, які можуть перебувати на території інших держав. Забезпечити дію національних положень, а значить гарантувати належний рівень захисту приватності для своїх громадян у цьому середовищі для держави стає проблематичним. Водночас створення національними урядами штучних перешкод для вільного транскордонного обігу персональної інформації негативно позначатиметься на міжнародному співробітництві в багатьох сферах. Розуміння цієї проблеми спонукало міжнародне співтовариство до розвитку співробітництва з метою забезпечення безперешкодності інформаційного обміну, яке призвело до створення сукупності міжнародних норм і принципів, що охоплюються міжнародно-правовим інститутом захисту приватності персональної інформації.

Список використаних джерел

1. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>
2. Жуковська О. Право на свободу слова та інформації в українському законодавстві та судовій практиці (деякі аспекти проблеми) / О. Жуковська // Свобода висловлювань і приватність. – 2002. – № 2. – С. 4–12.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Міжнародно-правовий інститут захисту приватності персональної інформації містить відповідні норми й принципи, спрямовані на забезпечення безперешкодності передачі інформації через кордони. Однак ця мета нерозривно пов'язана з міжнародно-правовим захистом права людини на приватність персональної інформації, що становить головний елемент усього міжнародно-правового механізму регулювання транскордонної передачі персональної інформації. Невідповідність національних правових положень у галузі персональної інформації міжнародно-правовим стандартам загрожує застосуванням обмежень на передачу персональної інформації громадян інших країн до України, а це матиме негативні політичні й економічні наслідки для держави і вітчизняних суб'єктів господарювання, створюватиме перешкоди для міжнародного співробітництва в багатьох сферах.

Таким чином, вивчення Україною міжнародного досвіду щодо правових механізмів регулювання захисту персональних даних та врахування основних принципів щодо організації заходів стосовно контролю за виконанням законодавства в цій галузі дало б можливість привести у відповідність із стандартами ЄС вітчизняні закони та підзаконні акти з тим, щоб втілити їх у життя в інтересах українських громадян.

У подальшому вбачається за доцільне дослідження впливу міжнародного досвіду щодо правових механізмів регулювання захисту персональних даних, правового регулювання обробки персоналізованої інформації та вдосконалення організаційно-правового забезпечення захисту персональних даних України з метою забезпечення його ефективного захисту.

Крім того, актуальними для нашої держави є правові питання доступу до архівних даних, у тому числі матеріалів про репресованих за часів тоталітарного режиму осіб. Надзвичайно цікавим із наукової точки зору й практично корисними для нашої держави будуть дослідження правового регулювання захисту приватності персоналізованої інформації в праві Європейського Союзу та питання запровадження загальноєвропейських правових стандартів захисту приватності персональної інформації.

References

1. Konstytutsiia Ukrainy. [The Constitution of Ukraine] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр>.
2. Zhukovska O. Pravo na svobodu slova ta informatsii v ukrainskomu zakonodavstvi ta sudovii praktysi (deiaki aspekty problemy) [The right to freedom of expression and information in Ukrainian legislation and

3. Захаров Є. Аналіз доступу до інформації про незаконні дії співробітників правоохоронних органів / Є. Захаров, І. Рапп // Свобода висловлювань і приватність. – 2002. – № 2. – С. 12–16.
4. Іванов В. Ф. Інформаційне законодавство: український та зарубіжний досвід / В. Ф. Іванов. – К. : Центр вільн. преси, 1999. – 210 с.
5. Важорова М. А. История возникновения и становления института персональных данных [Электронный ресурс] / М. А. Важорова. – Режим доступа : <http://www.moluch.ru/conf/law/archive/37/365/>
6. Обуховська Т. І. Персональні дані: теорія та реальність / Т. І. Обуховська, В. П. Шуляк // Електронне урядування : міжнар. наук. фах. журн. – 2011. – № 2. – С. 76–88.
7. Баранов А. А. Права человека и защита персональных данных / А. А. Баранов, В. М. Брыжко, Ю. К. Базанов. – К. : Гос. комитет связи и информации Украины, 2000. – 280 с.
8. Костецька Т. А. Право на інформацію в Україні / Т. А. Костецька ; НАН України ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького ; Вища шк. права. – К. [б. в.], 1998. – С. 5, 25, 28, 31.
9. Брижко В. М. Організаційно-правовий захист персональних даних / В. М. Брижко // Бюлетень з обміну досвідом роботи (наук.-практ. вид. МВС України). – 2003. – № 144. – С. 27–33.
10. Павленко Д. Як захистити персональні дані [Електронний ресурс] / Д. Павленко. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/columns/2011/09/30/300156/>
11. Джинчарадзе Н. Г. Інформаційна культура / Н. Г. Джинчарадзе. – К. : Укр. пропілеї, 1999. – 148 с.
12. Prosser William L. Handbook of the Law of Torts. – St. Paul: West Publication Corp., 1964. – P. 810–811.
13. Stromholm S. La protection de la vie privée – essai de morphologie juridique comparee / S. Stromholm // Copyright and jurisprudence. – 1983. – P. 213–238.
- jurisprudence (some aspects of)] // Svoboda vyslovliuvan i pryvatnist. – 2002. – № 2. – S. 4–12.
3. Zakharov Ie., Rapp I. Analiz dostupu do informatsii pro nezakonnii dii spivrobotnykiv pravookhoronnykh orhaniv [Analysis of access to information about illegal actions of law enforcement] // Svoboda vyslovliuvan i pryvatnist. – 2002. – № 2. – S. 12–16.
4. Ivanov V. F. Informatsiine zakonodavstvo: ukrainskyi ta zarubizhnyi dosvid. [Information laws: Ukrainian and foreign experience]. – K. : Tsentri vilnoi presy, 1999. – 210 s.
5. Vazhorova M. A. Ystoryia voznyknovenyia y stanovlenyia ynstytuta personalnykh dannykh. [History Formation and occurrence Institute for personalnykh data] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.moluch.ru/conf/law/archive/37/365/>
6. Obukhovska T. I. Personalni dani: teoriia ta realnist [Personal data: Theory and Reality] / T. I. Obukhovska, V. P. Shuliak // Mizhnarodnyi naukovyi fakhovyi zhurnal «Elektronne uriaduvannia». – 2011. – № 2. – S. 76–88.
7. Baranov A.A, Bryzhko V.M., Bazanov Iu.K. Prava cheloveka y zashchyta personalnykh dannykh [Protection of human rights and personalnykh data]. – K. : Hosudarstvennyi komitet svyazy y ynformatsyy Ukrainy, 2000. – 280 s.
8. Kostetska T. A. Pravo na informatsiiu v Ukraini [The right to information in Ukraine]. NAN Ukrainy; Instytut derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho. Vyscha shkola prava. – K., 1998. – S 5, 25, 28, 31.
9. Bryzhko V. M. Orhanizatsiino-pravovyi zakhyst personalnykh danykh [Organizational and legal protection of personal data]. Biuleten z obminu dosvidom roboty (naukovo-praktychne vydannia MVS Ukrainy). – 2003. – № 144. – S. 27–33.
10. Pavlenko D. Yak zakhystyty personalni dani. [How to protect personal data] [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu : <http://www.epravda.com.ua/columns/2011/09/30/300156/>
11. Dzhyncharadze N. H. Informatsiina kultura. [Information Culture]. – K. : Ukrainski propilei, 1999. – 148 s.
12. Prosser William L. Handbook of the Law of Torts, – St. Paul : West Publication Corp., 1964. – P. 810–811.
13. Stromholm S. La protection de la vie privée – essai de morphologie juridique comparee // Copyright and jurisprudence. – 1983. – P. 213–238.